

آنچه در دوران مبارزات انقلابی در زنجان گذشت

با بررسی و مرور منابع و اسناد انقلاب اسلامی ملاحظه می‌شود که گروه‌های مذهبی زنجان از جمله نخستین شهرهایی بودند که پس از آغاز مبارزات امام خمینی(ره)، به جریان مبارزات پیوستند و با آن همراهی کردند. افراد برجسته‌ی این گروه کسانی بودند که همواره به قم رفت و آمد می‌کردند و برخی نیز حوزه و درس امام را درک کرده بودند. از معروف‌ترین چهره‌های انقلابی که رهبری مبارزات را به عهده گرفتند، می‌توان به آقایان سید هاشم موسوی، سید مجتبی موسوی، سیدعزالدین حسینی، قربانعلی ذوالقدر، حاج رضا فقاہتی و غیره اشاره کرد که هرکدام درمقاطعی از سال ۴۲ تا ۵۷ در مبارزات حضور جدی داشتند

از نکات جالب و قابل توجه در مبارزات مردم زنجان با رژیم سلطنتی این بود که برخی از رهبران مذهبی مخالف در شهر از اواخر دهه‌ی ۴۰ و تا اواسط دهه‌ی ۵۰ برای رسیدن به هدف نهایی، یعنی ساقط کردن رژیم شروع به کادرسازی نمودند

بدین شکل که از طریق فعالیت‌های علمی و فرهنگی سعی در جذب جوانان و افراد مستعد، پرورش و بازسازی فکری و ایدئولوژیکی ایشان داشتند، تا بدین طریق هم در مقابل فعالیت‌های مخرب فرهنگی رژیم بایستند و هم جهت مبارزه، نیروهای قابل اطمینان و اتکاء داشته باشند و دیگر اینکه در مقابل فعالیت‌های گروه‌های چپ و مارکیست مصونیت ایجاد نمایند

از جمله می‌توان به تشکیل انجمن‌هایی مانند: «انجمن جوانان عصر مهدیه» با محوریت مرحوم حجت‌الاسلام سید مجتبی موسوی، «مکتب تشیع» با مدیریت حاج بیوک خاتمی، «مکتب جعفری» در مسجد اسحاق میرزا با محوریت آقایان شجاعی و مرحوم سید مجتبی موسوی اشاره کرد که در این اجتماعات افراد مختلف به تفسیر قرآن و نهج البلاغه با ایدئولوژی انقلابی می‌پرداختند

از اقدامات مهمی که از ماه رمضان سال ۵۵ توسط متولیان برخی مساجد در جهت ایجاد و تعمیق بخشی ایدئولوژی انقلابی در میان مردم شهر زنجان صورت گرفت، دعوت از برخی وعاظ و سخنرانان غیر بومی برای سخنرانی در ایام ویژه‌ای مانند ماه رمضان و محرم بود که پیش قدم این حرکت متولیان مسجد دمیریه بودند که پس از آن، مساجدی مانند ولیعصر (عج) و حسینیه‌ی اعظم نیز از آن تأسی گرفتند. این جریان که پیش از انقلاب اسلامی شروع شده بود، در ایام اوج انقلاب نیز در زنجان ادامه یافت و افراد سرشناس و مهمی در این ماجرا به سخنرانی و خطابه پرداخته و روحیه‌ی انقلابی مردم زنجان را تشدید و تهییج کردند.

از معروفترین چهره‌هایی که در سخنرانی‌ها حضور داشته و تأثیرگذار بودند می‌توان از آقایان علی اکبر رضوانی، هادی غفاری، عبدوس و آیت... مشکینی نام برد

با آغاز انقلاب اسلامی که به اتفاق نظر محققان، پس از قیام ۱۹ دی ۵۶ مردم قم شروع شد، شهر زنجان نیز از جمله شهرهای پیشرو در انجام راهپیمایی‌ها و تظاهرات علیه رژیم بود. مبارزات انقلابی مردم زنجان در مقایسه با سایر شهرهای کشور از ویژگی‌های منحصر به فردی برخوردار است

از جمله ویژگی‌های برجسته‌ی انقلاب مردم زنجان می‌توان به این نکته اشاره کرد که، زنجان از نخستین شهرهایی است که پس از قم اقدام به تظاهرات علیه رژیم نموده است. زمینه‌های بسیج سیاسی مردم زنجان از تابستان سال ۵۶ با حضور سخنرانانی مانند علی اکبر رضوانی، آیت... مشکینی و هادی غفاری به مرکزیت مسجد ولی عصر (عج) و با هدایت آیت... سید هاشم موسوی فراهم شده بود

@asilzanganilar

نخستین تظاهرات مردمی در زنجان علیه رژیم از ساعت ۹ شب ۲۵ دی ماه ۵۶ انجام گرفت. بهانه‌ی آغاز راهپیمایی نیز ممانعت نیروهای امنیتی از سخنرانی هادی غفاری در مسجد ولی عصر و بستن درهای مسجد بود که وقتی مردم با این حرکت مواجه شدند، به طور خودجوش در دسته‌های مختلف تجمع نموده، نخستین تظاهرات رسمی را علیه رژیم به پا نمودند

چهلیم شهدای قم بهانه‌ی دیگری بود برای اعتصاب بازاریان و برگزاری مجلس ترحیم برای شهدای قم، که این عمل موجب خشم نیروهای امنیتی رژیم شد. در طول دو ماه باقی مانده تا پایان سال ۵۶ فعالیت‌های ساواک از یک سو و برنامه‌ریزی‌ها و فعالیت‌های انقلابیان از سوی دیگر ادامه داشت. هر چند که تظاهرات علنی و راهپیمایی انجام نمی‌گرفت ولی اوضاع، آرامش قبل از طوفان بود. با آغاز سال ۵۷ فعالیت‌های انقلابی شتاب بیشتری گرفت. به طور پراکنده درگیری‌هایی صورت می‌گرفت و حملاتی به نیروهای انتظامی و امنیتی توسط جوانان انقلابی انجام می‌شد

نخستین اعتراض علنی در سال ۵۷ در شهر زنجان، در روز نهم فروردین یعنی روز چهلیم شهدای تبریز اتفاق افتاد. در این روز شهر به حالت اعتصاب درآمد و مجلس ترحیم شهدای تبریز برگزار شد. روز دهم فروردین تظاهرات مردمی علیه رژیم با حمله نیروهای انتظامی مواجه شد و عده‌ی زیادی مجروح و بازداشت شدند. در روز هیجدهم اردیبهشت تشییع پیکر داود میرزایی دانشجوی زنجانی که در دانشگاه آذرآبادگان تبریز در آن شهر به شهادت رسیده بود، انجام شد

دلیل دیگری برای تظاهرات علیه رژیم بود. فاصله‌ی میان اردیبهشت ماه تا شهریور سال ۵۷ با فعالیت فراگیر مساجد به ویژه مسجد ولی عصر مواجه بود که با حضور سخنرانان مختلف بومی و غیر بومی حملاتی علیه رژیم انجام می‌گرفت از پنجم شهریور ۵۷ تظاهرات خیابانی دوباره در زنجان آغاز شد. در این تظاهرات مردم انقلابی زنجان نخستین شهید را با نام احمد مرتضایی تقدیم انقلاب اسلامی کردند

یکی دیگر از مهمترین ویژگی‌های منحصر به فرد انقلاب اسلامی در زنجان، حضور زنان در راهپیمایی علیه رژیم بود. برای نخستین بار در کشور و در جریان انقلاب، زنان زنجانی در روز نهم شهریور ماه ۵۷ بدون حضور مردان دست به راهپیمایی آرام زدند، که این حرکت نمادین الگویی برای سایر شهرها محسوب شد و نشان از آگاهی و هوشیاری زنان زنجان داشت.

کیهان در همین شماره عکسی از این راهپیمایی به چاپ رساند که در آن گروهی از زنان در حالی که تقریباً همگی چادرهای مشکی به سر دارند دیده می‌شوند. آنان در چند ردیف پشت سر هم صفی نسبتاً طولانی تشکیل داده و قسمت اعظم خیابان را اشغال کرده اند.

زیر نویس عکس مذکور چنین است:

تظاهرات آرام زنان در زنجان- عصر روز پنجشنبه گذشته گروهی از زنان زنجان در یک تظاهرات آرام و وسیع شرکت کردند. پیشاپیش آنان عکسی حرکت داده می‌شد که مربوط به یکی از کشته شدگان حوادث اخیر بود. زن‌ها پلاکاردهایی در دست داشتند که روی آنها خواسته هایشان نوشته شده بود.

به گزارش روزنامه اطلاعات روز شنبه ۲ بهمن ماه ۵۷ نیز مغازه های زنجان همچنان تعطیل بود. در این روز گروهی در حدود چهار هزار نفر در حالی که پلاکاردهایی در دست داشتند در خیابان های زنجان به تظاهرات آرام و سیع پرداختند. تظاهرکنندگان که گروه کثیری از آنها را زنان و دختران با چادرهای مشکی تشکیل می داد ضمن دادن شعار و فرستادن صلوات از خیابان های پهلوی بلوار شاهنشاهی، مولوی، میدان ارک، خیابان فرمانداری، میدان ششم بهمن و خیابان لشگری عبور کردند. به استناد همین خبر عده ای که در تظاهرات شرکت نداشتند در کنار خیابان ها ایستاده بودند و به روی تظاهرکنندگان گلاب می ریختند.

به دنبال این تظاهرات همه روحانیون شهر برای هم دردی با زنان نمازهای جماعت را تعطیل و از رفتن به مسجد خودداری کردند. بازاریان و مغازه داران زنجان نیز از صبح روز پنج شنبه در اعتراض به شهادت مرتضایی مغازه های خود را بسته و شهر را به حالت غیرعادی درآورده بودند.

تظاهرات مردم زنجان علیه رژیم به طور مداوم ادامه یافت. در کنار تظاهرات، اعتصابات مردمی و تعطیلی بازار، مغازه ها و مدارس نیز از مهرماه سال ۵۷ تبدیل به یکی دیگر از شیوه های مبارزاتی مردم علیه رژیم شد. از راهپیمایی های برجسته مردم زنجان در ماه مهر می توان به راهپیمایی ۱۴ مهر به مناسبت چهلم شهید مرتضایی و تظاهرات ۱۵ و ۱۶ مهرماه اشاره کرد که در راهپیمایی ۱۶ مهرماه چهار نفر به نام های اصغر حیدری، عبدالحسین جلیل خانی، منصور اصولی و ابوالفضل آدینه لو به شهادت رسیدند

روز ۲۴ مهرماه، مصادف با چهلم شهدای ۱۷ شهریور، یکی از عظیم ترین تظاهرات زنجان ها علیه رژیم صورت گرفت که در این تظاهرات علاوه بر زخمی های فراوان، دو نفر به نام های مجتبی ارفعی زرنندی و اسماعیل رستمی به شهادت رسیدند. روزهای ۲۵، ۲۶ و ۲۷ مهرماه

تظاهرات همچنان ادامه یافت حضور برجسته و پررنگ فرهنگیان و معلمان زنجان در تظاهرات و راهپیمایی‌ها و همچنین سازماندهی و هدایت انقلابیان از ویژگی‌های دیگر انقلاب اسلامی در زنجان است.

با مروری بر فعالان اصلی انقلاب در زنجان و بررسی خاستگاه طبقاتی ایشان، معلوم می‌شود که اغلب آنها متعلق به قشر تحصیل کرده و از نیروهای آموزش و پرورش و معلمان بوده‌اند که این خود در جهت همراهی دانش‌آموزان و خانواده‌های ایشان با جریان انقلاب، تأثیرگذار بوده است. اعتصاب معلمان و دانش‌آموزان و تعطیلی مدارس از راه‌های دیگر مبارزات مردمی علیه رژیم بود که از همان مهرماه سال ۵۷ در زنجان است. به دفعات به انجام می‌رسید.

در کتاب انقلاب اسلامی در زنجان که توسط مرکز اسناد انقلاب اسلامی منتشر شده است، درباره حضور قشرهای مختلف مردم زنجان مبارزات علیه رژیم پهلوی آمده است: نکته‌ای که بیش از همه در مهرماه در زنجان خودنمایی می‌کرد، حضور گسترده دانش‌آموزان در راهپیمایی‌های خیابانی بود. آنان از تاریخ ۹ مهر ۵۷ با تعطیلی مدارس وارد جریان انقلابی شدند و از همین رو بیشترین شهدا و زخمی‌های این ماه از میان این طیف بود

آنان راهپیمایی خود را با تعطیلی مدارس از ساعت ۸:۳۰ روز یکشنبه، ۹ مهر ۵۷ آغاز کردند، دانش‌آموزان در این راهپیمایی به گزارش ساواک: «ضمن دادن شعارهای مضره، با پرتاب سنگ شیشه‌های بانک صادرات را شکستند» و در چند مورد با مأموران انتظامی به زد و خورد پرداختند. در نتیجه این زد و خوردها حدود سه نفر مجروح و نزدیک به هشتاد تن دستگیر شد

انعکاس خبر دستگیری دانش‌آموزان در عصر روز مذکور، مردم را به خیابان‌ها کشاند، آنان به دنبال یک اجتماع در مسجد ولیعصر (عج)، به خیابان‌ها ریختند و تظاهرات آرامی را برپا کردند تظاهرات کنندگان با آرامش و نظم، ساعتی بعد به مسجد یاد شده بازگشتند. آنان به دستگیری تعدادی از دانش‌آموزان در صبح روز مذکور اعتراض داشتند و خواهان آزادی فوری آنها بودند. هم‌چنین در عصر همین روز دانش‌آموزان در مقابل اداره آموزش و پرورش اجتماع کردند و خواستار مداخله مسؤولین این اداره در آزادی دانش‌آموزان شدند. دانش‌آموزان بار دیگر در فردای روز بعد مدارس خود را تعطیل کردند و در اعتراض به دستگیری هم‌شاگردی‌های خود، تظاهرات خیابانی برپا کردند. آنان پس از راهپیمایی در خیابان‌های شهر در محل سبزه‌میدان (روبه‌روی شهربانی زنجان) به بست نشستند و خواستار آزادی دستگیر شدگان شدند. مقامات انتظامی، خواست تظاهرکنندگان را برآورده کردند و چهار نفر از دستگیرشدگان را آزاد کردند

رویداد منحصر به فرد دیگری که در جریان انقلاب اسلامی فقط در زنجان اتفاق افتاد، راهپیمایی کامیون‌داران زنجان سوار بر کامیون‌های خود در روز ۲۹ مهرماه ۵۷ بود، حدود ۴۰۰ کامیون در خیابان‌های شهر به راه افتادند و اعتراض خود را به رژیم اعلام کردند، این حرکت که بیش از ۴ ساعت به طول انجامید در نوع خود ابتکاری، جالب و قابل توجه بود که در هیچ شهر دیگری مشابه آن تکرار نشد

انهدام مجسمه رضاخان و محمدرضا پهلوی در زنجان

در اوایل آبان‌ماه ۱۳۵۷، مردم زنجان ضمن شرکت در یک تظاهرات بزرگ، نسبت به انهدام مجسمه‌های رضاخان و محمدرضا پهلوی در سطح شهر اقدام کردند. ساواک زنجان درباره شکستن مجسمه‌های طاغوت در روز ۵ آبان گزارش داد: «به موجب یکی از این تظاهرات که در ساعت ۱۰ روز ۵ آبان صورت گرفت، حدود ۵۰۰۰ نفر شروع به راهپیمایی و شکستن قسمتی از مجسمه رضاشاه (در چهارراه پایین) کردند...»

براساس گزارش هفته‌نامه نوید وابسته به حزب توده، مردم زنجان با حمله زیرکانه‌ای مجسمه شاه را از میدان شهر به زیر آوردند.

تظاهرات و راهپیمایی‌ها در آبان‌ماه نیز با شدت تمام ادامه داشت. ویژگی این ماه حضور نیروهای گارد شهربانی برای مقابله با انقلابیون در شهر و نیز رادیکال شدن مبارزات مردمی و تخریب ادارات و اماکن دولتی و حمله به نیروهای دولتی توسط مردم و جوانان انقلابی بود. در تظاهرات ۱۶ آبان‌ماه ۵۷ پنج نفر از انقلابیون شهید و ۳۸ نفر مجروح شدند. روزهای ۱۸ و ۲۵ آبان‌ماه نیز شاهد تظاهرات مردمی در شهر بودیم. شدت مبارزات مردمی در آبان‌ماه به حدی بود که خبر تظاهرات و مبارزات مردم زنجان و برخورد نیروهای گارد با ایشان به شهرهای دیگر نیز رسیده بود. تا جایی که در برخی شهرها مانند تهران مردم شعار می‌دادند: "زنجان شده فلسطین، مردم چرا نشستین"

در آذرماه ۵۷ مبارزات مردمی زنجان‌ها همپای مردم سایر شهرهای کشور ادامه یافت. روز ۱۰ آذر تظاهرات مردمی انجام گرفت که منجر به درگیری میان تظاهرکنندگان و نیروهای دولتی شد. در این ماه برای مقابله با رژیم شاهد حمله و حتی تیراندازی نیروهای انقلابی به سوی نیروهای دولتی و انتظامی بودیم

از دیگر ویژگی‌های منحصر بفرد انقلاب اسلامی در زنجان این بود که در آذرماه سال ۵۷ عده‌ای از انقلابیان جمعیتی را تحت عنوان «جمعیت خیریه‌ی اسلامی زنجان» تأسیس کردند تا بدین طریق از کسانی که به خاطر حضور و مشارکت در انقلاب دچار خسران و زیان شده‌اند، حمایت و پشتیبانی نمایند. همچنین در دی‌ماه نیز با سرمایه‌ی برخی از بازاریان فروشگاه‌های تعاونی «اسلام و امام خمینی» تشکیل شد تا بدین‌وسیله کمبود کالاهای اساسی مردم را که به دلیل اعتصاب و تعطیلی بازار ایجاد شده بود، تأمین کند. این فروشگاه‌ها شعبات متعددی داشت.

در روزهای ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳ و ۱۴ آذرماه تظاهرات مردمی انجام گرفت که در جریان تظاهرات روز یازدهم یکی از انقلابیان به نام نقی بنایی به شهادت رسید. روزهای ۱۹ و ۲۰ آذرماه مصادف با تاسوعا و عاشورای حسینی بود که راهپیمایی‌ها در این روزها با شدت بیشتر ادامه یافت. از نیمه‌ی دوم دی‌ماه به دلیل حضور شاپور بختیار در رأس دولت تعداد دامنه‌ی تظاهرات و راهپیمایی‌ها در زنجان گسترده‌تر از سابق شد و تقریباً همه روزها، شهر شاهد حضور مردم انقلابی در خیابان‌ها و تظاهرات علیه رژیم بود. در جریان درگیری‌های روز ۹ دی‌ماه جوانی به نام محمد شجاعی به شهادت رسید و عده‌ای دیگر زخمی شدند

ماه بهمن، ماه پیروزی انقلاب اسلامی، اوضاع در شهر زنجان تقریباً به آرامی سپری شد. به دلیل فرار شاه از کشور، ضعف دولت بختیار، حتمی شدن پیروزی انقلاب و فرار افراد برجسته، وابسته‌ی به دولت به خارج از کشور، دلسردی در نیروهای انتظامی و دولتی حاکم شده بود، به همین دلیل در شهرهایی مانند زنجان برخورد جدی از جانب نیروهای انتظامی با مردم انجام نگرفت

تنها نقطه‌ی تأسف انگیز در شهر زنجان دقیقاً در شب پیروزی انقلاب اسلامی، یعنی شب ۲۲ بهمن ماه ۵۷ اتفاق افتاد. در این شب در نتیجه‌ی درگیری نیروهای شهربانی با مردم انقلابی و تیراندازی مأموران از درون ساختمان شهربانی به مردم، ۴ نفر از انقلابیان زنجانی به نام‌های حجت‌الاسلام دهستانی، اسماعیل فلاح، نجف‌علی خدایی و هدایت... زمانی به شهادت رسیدند

انقلاب ما افتخار نور بود

یاد و خاطره شهیدان و ایثارگران دوران انقلاب اسلامی را گرامی می‌داریم.

امامت سهرابی شهید - ۵۷/۸/۱۷ - خوار باغ	ابوالفضل آدینه لاری شهید - ۵۷/۸/۱۷ - خوار باغ	احمد مرثیایی شهید - ۵۷/۸/۱۷ - خوار باغ	منصور امیرانی شهید - ۵۷/۸/۱۷ - خوار باغ	اسماعیل فلاح شهید - ۵۷/۸/۱۷ - خوار باغ	امیر جباری شهید - ۵۷/۸/۱۷ - خوار باغ
شکستگان ششمی شهید - ۵۷/۸/۱۷ - خوار باغ	نور علی محمدی شهید - ۵۷/۸/۱۷ - خوار باغ	علی شرف علی اکبری شهید - ۵۷/۸/۱۷ - خوار باغ	تیمان سهرابی شهید - ۵۷/۸/۱۷ - خوار باغ	سید مجتبی آقا میرانی شهید - ۵۷/۸/۱۷ - خوار باغ	داود میرزایی شهید - ۵۷/۸/۱۷ - خوار باغ
میلان حسن علی خانی شهید - ۵۷/۸/۱۷ - خوار باغ	نصرتی خدایی شهید - ۵۷/۸/۱۷ - خوار باغ	علی کج خانلو شهید - ۵۷/۸/۱۷ - خوار باغ	فرهاد علی منصومی شهید - ۵۷/۸/۱۷ - خوار باغ	فریال اله تجلی شهید - ۵۷/۸/۱۷ - خوار باغ	قربانعلی انصاری شهید - ۵۷/۸/۱۷ - خوار باغ
سید مجتبی آقا میرانی شهید - ۵۷/۸/۱۷ - خوار باغ	محمد حسن دخت فا نسی شهید - ۵۷/۸/۱۷ - خوار باغ	محمد علی نجفانی شهید - ۵۷/۸/۱۷ - خوار باغ	موسی جوانی شهید - ۵۷/۸/۱۷ - خوار باغ	قاسم حسینی شهید - ۵۷/۸/۱۷ - خوار باغ	سید علی زاهدی شهید - ۵۷/۸/۱۷ - خوار باغ
سید علی زاهدی شهید - ۵۷/۸/۱۷ - خوار باغ	سید علی زاهدی شهید - ۵۷/۸/۱۷ - خوار باغ	سید علی زاهدی شهید - ۵۷/۸/۱۷ - خوار باغ	سید علی زاهدی شهید - ۵۷/۸/۱۷ - خوار باغ	سید علی زاهدی شهید - ۵۷/۸/۱۷ - خوار باغ	سید علی زاهدی شهید - ۵۷/۸/۱۷ - خوار باغ

در بهار آزادی بجای شمشیر

آزادگان سیاسی انقلاب اسلامی

جواد عزیزیان	رضا الوانی
محمد حسین جباری	حسین نظری
محمود شعبانی	حسن سعیدی
محمد شکوهی	اصغر نجمی
اسداله بیات	مصطفی سلطانی
محمد رضا حسن پور	عزت اله شعاعی
محمدعلی شهبازی	قربانعلی احمیاء
سید موسی رضوی	حسینعلی بهرامی
کاظم حاج میری	عزیزاله ناصحی زنجانی
محمود صائمی	

جانبازان انقلاب اسلامی

کریم بیات	حسین نوحیدلو	نوح علی کریمی
رسول کریم زاده	رضا علی کریمی	جلال جنگیزی
عبدالله ندرلو	جواد صفری	غلامرضا شیخی
احمد رضا حافظی	سلطانعلی گنج خانلو	سید باقر موسوی
رضا میر کریمی	قربانعلی رستمی	روح اله مهاجری
سید احمد موسوی	یداله عزت شوکتی	مشهد ابراهیم خانی
قدمعلی حبیبی	اسدالله خلاق	نورالدین تاران
جلیل بیات	علیرضا الماسی	مصطفی بیات
بشیر داداشی	حسن کریمی	موسی تطهیری

دهه فجر انقلاب اسلامی گرامی باد

امور ایثارگران و بسیج کارکنان دانشگاه زنجان